

pedagog på piedestal

genetisk

EPISTEMOLOG

Où
va
l'édu-
cat-
ion

Assimilation

Ackam
modati-
on

Ce ne sont pas les matières qu'on leur enseigne, que les enfants ne comprennent pas, mais les leçons qu'on leur donne. Là est la cause de la plupart des échecs scolaires. Toute réforme sérieuse de l'enseignement doit donc commencer par l'information des maîtres qui assurent cet enseignement. Ainsi les méthodes dites actives, l'éducation préscolaire, la recherche interdisciplinaire deviendront autre chose que des mythes. En particulier, ce que préconise, ici, Jean Piaget c'est, avant tout, la fin du professeur conférencier. Pour que l'école devienne plus efficace, car comprendre, c'est inventer.

De felaktiga svarens försvarare

Barn lär sig bäst genom att själva pröva sig fram med inspiration av en lärare. Det var den schweiziske pedagogen Jean Piagets grundtanke – som först gjorde honom inflytelserik och sedan kontroversiell.

TEXT Katarina Bjärvall BILD Pia Koskela

HUR BLIR LÄRANDE EFFEKTIVT? Den frågan ställer Jean Piaget i sin forskning, och han besvarar den genom att beskriva hur barn når störst och djupast kunskap när de själva letar sig fram, hittar beståndsdelar, fogar ihop dem, provar dem, river ner och bygger upp igen tills de har ett stabilt kunskapsbygge. Detta sätt att lära är enligt Piaget väsensskilt från de flesta vuxnas, men det har likheter med forskarens – ifrågasättande, sökande, nyfiket. Därför ska barns tänkande respekteras, menar han.

Piagets teorier blev inflytelserika och går igen i flera svenska läroplaner, men de har också blivit kontroversiella. Piaget har hamnat i skottlinjen när debattörer menar att denna så kallade konstruktivistiska pedagogik har urholkat skolans och lärarnas auktoritet.

Jean Piaget föddes 1896 i Neuchâtel i Schweiz. Hans mor var närmast ortodox protestant och dessutom psykiskt insta-

bil, medan fadern, professor i medeltidslitteratur, predikade förnuft och naturvetenskap. I det spänningsfältet attraherades Jean Piaget mest av vetenskapen. Sitt första verk, en studie av en albinosparv som han observerade i en park, skrev han vid tio års ålder och redan under tonåren publicerade han ett tjugotal uppsatser inom ämnet malakologi, blötdjursstudier.

Ett alltför enkelspårigt intresse, tyckte hans gudfar och satte Henri Bergsons *Evolution Créatrice* i händerna på pojken. Läsningen löste upp en knut inom den unge Jean genom att visa att det var möjligt att förena religion och vetenskap.

Boken öppnade också Piagets ögon för filosofin. Han läste Kant, Comte, Durkheim och William James och antecknade frenetiskt. Samtidigt presterade han på topp i skolan, vilket slutade i en form av utmattningsdepression. Han tvingades vila upp sig under ett år i Alperna, där han skrev sin första bok, en filosofisk prosadikt om första världskriget med hopp om en förening mellan vetenskap, socialism och kristendom.

När han återupptog sina studier var han först trogen blöt- &

60-talet: förlängd skoltid och ökad jämlikhet ledde till fler elever och därmed till lärarbrist. För att locka en ny generation lärare krävdes modernisering – undervisningen skulle bygga på aktiva metoder och elevens spontana utforskande där "varje ny sanning som ska läras in återupptäcks eller åtminstone rekonstrueras av eleven i stället för att bara förmedlas till honom/henne".

Förutseende lyfter Piaget fram farhågorna om att lärarens auktoritet ska urholkas när barn konstruerar sin egen kunskap. Han skriver att "läraren förblir oundgänglig som inspiratör för att skapa situationer där barnet kan utforska". Lärarens roll är hela tiden att vägleda och stimulera eleven att pröva sig fram, våga gå omvägar och på så sätt nå verklig intellektuell självständighet. "Målet är att själv erövra sanningen", betonar Piaget.

Han är kritisk till klassiska former av examinationer, som han menar snarare mäter elevernas minne än deras förmåga att själva leta sig fram till lösningar. Felaktiga svar bör utforskas i stället för att markeras med en bock i kanten, allt för att gynna barns självkänsla och därmed deras lärande. För att kartlägga vad eleverna verkligen kan föreslår han psykologiska tester eller analys av deras skolarbete. Åtminstone det senare görs i dag genom formativ bedömning.

Man kan spåra Piaget också på andra håll i svensk skola i dag. Han förespråkade tvärvetenskaplig undervisning, något som syns när lärare i olika ämnen samarbetar inom ett tema. Han talade sig varm för grupparbeten i stället för konkurrens och det är naturligtvis i dag en etablerad arbetsform. Och inom matematiken kan man ana Piaget bakom mängdläras kategorisering och bakom den pedagogik som menar att tankeprocessen, inte svaret, är det centrala.

Piaget skrev att "ju bättre undervisningsmetoderna är, desto svårare blir läraryrket" och menade att modern pedagogik kräver en "elitnivå av sina utövare både i fråga om kunskap om eleverna och i själva läroämnet och en verklig hängivenhet i själva yrket". Följaktligen borde lärarutbildningen reformeras – fakulteterna skulle ersättas av tvärvetenskapliga enheter,

samarbetet mellan undervisning och forskning utvecklas och gruppforskning prioriteras. En del av dessa visioner har förverkligats i Sverige, något som har kritiserats.

Piagets rön har under årens lopp stundtals missbrukats. Bland annat har de använts för att skapa standardiserade utvecklingstest för små barn, något som går stick i stäv med Piagets övertygelse att barns normala utveckling kan gå framåt i mycket olika takt.

Men Piaget har inte bara blivit missförstådd utan också mer rättmätigt kritiserad, både för sina forskningsmetoder och sina rön. Hans utstuderat kvalitativa metoder kunde gränsa till det anekdotiska och ovetenskapliga och hans slutsatser har ibland motsagts av andra inflytelserika pedagoger. Ett exempel på det senare gäller de fyra utvecklingsfaserna, där barn enligt Piaget inte kan tillgodogöra sig kunskaper eller utveckla färdigheter som ligger bortom den fas där de befinner sig. Det synsättet kolliderade med den ryske pedagogen Vygotskijs teori om den nära utvecklingszonen, som sade att barn för att utvecklas måste konfronteras med uppgifter som ligger strax bortom det de redan behärskar. Mycket tyder idag på att Vygotskijs synsätt här är mer konstruktivt för barns lärande.

Det är intressant att se hur Piagets vetenskapliga börsvärde har fluktuerat. Under 50-talet fick han till exempel kritik för sitt antibehavioristiska förhållningssätt. Den kritiken nyanserades sedan i takt med att psykologin utvecklades mer mot studiet av dynamiska inre processer. Psykologin ansågs då ha kommit i kapp Piaget, men nu har det svängt igen, i och med det stora intresset för hjärnans biokemi och belöningssystem. Piaget och hans pedagogik kritiserar nu mer än kanske någonsin tidigare.

Piagets följarskaror bland pedagoger lyfter fram att hans pedagogik gör elevernas nyfikenhet till en drivkraft i lärandet. Och det är där hans betydelse ligger: i hans förtroende för att barn utvecklas bäst genom att utnyttja sina egna erfarenheter.

Katarina Bjärvall är frilansjournalist
pedagogiska.magasin@lararforbundet.se

JEAN PIAGET

Den schweiziske pedagogen Jean Piaget (1896-1980) fick stort inflytande över västerländsk skola under andra halvan av 1900-talet. Hans utvecklingsteori, som han först presenterade 1947, utgick från att barn under sin utveckling går igenom fyra faser från konkret till abstrakt medvetande. Teorin kom att ingå i det ämne som Piaget etablerade på 50-talet under beteckningen genetisk epistemologi. En av grundtankarna är att komplext logiskt tänkande inte kan forceras, men däremot underlättas av exempelvis en lärare som arrangerar erfarenheter åt eleverna.

ATT LÄSA

Margaret Boden *Piaget* Harvester Press 1979
Jean Piaget *Barnets själsliga utveckling* Liber 1968
Jean Piaget *Framtidens skola* Forum 1976
Brian Rotman *Jean Piaget: Psychologist of the Real* Harvester Press 1977

Tidigare porträtt finns att läsa på pedagogiskamagasinet.se, sök på »pedagog på piedestal«.